

Escultures del Partenó: Turquia «invalida» Elgin

Declaracions de la seva representant a la UNESCO

Nikolas Zois - Sakis Ioannidis

Traducció: Jaume Almirall

Els articles de dos periodistes de *Η Καθημερινή* [*El Quotidià*], publicats en aquest diari el 4 de juny de 2024, expressaven des de diferents punts de vista l'optimisme en vistes a la tan esperada resolució sobre la disputa dels marbres; el primer es feia ressò d'una font oficial turca que negava l'existència, llargament adduïda des del Regne Unit, d'un document otomà que hauria autoritzat Lord Elgin a «adquirir» els marbres; el segon recollia algunes manifestacions de confiança en la represa de negociacions entre els governs grec i britànic. L'article es trobarà en l'enllaç següent: <https://www.kathimerini.gr/culture/563058187/glypta-toy-parthenona-i-toyrkia-akyronei-ton-elgin-ti-dilose-i-antiprosopos-tis-stin-unesco/>

No coneix l'existència de cap escrit otomà que legalitzés els actes d'Elgin pel que fa a les escultures del Partenó, va declarar la representant de Turquia en una comissió intergovernamental de la UNESCO. La demanda de retorn de les escultures es veu reforçada també per un document de Lord Byron que mostra com hauria estat un *firman* de l'època, va declarar Nikos Stambolidis.¹

«No sabem res del *firman* de Lord Elgin»

Nikolas Zois

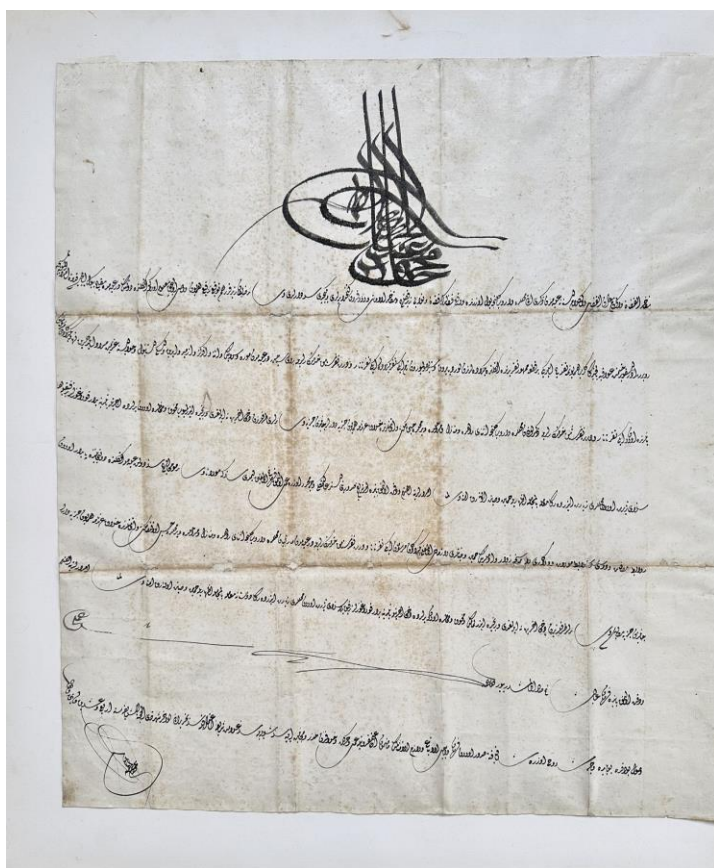
Amb el tema de la repatriació de les escultures del Partenó a la seva agenda des de fa quatre dècades, s'esperaria que la 24a Assemblea de la Comissió Intergovernamental de la UNESCO per al Retorn dels Béns Culturals als Països de Procedència (ICPRCP), que es va celebrar del 29 al 30 de maig a París, no tingués especials sorpreses. I tanmateix: el Regne Unit va participar en la comissió per primera vegada, atès que en el període anterior va seguir el procediment requerit per a ser-ne escollit membre; i Turquia, a través de la seva representant, per primera vegada va prendre una posició clara en relació a la delicada qüestió de la legalitat de la compra de les escultures per la Gran Bretanya, el 1816, sobre la base d'un document que tenia o no tenia Lord Elgin.

La raó és el cèlebre *firman*, que s'esmenta en el *site* del Museu Britànic com a peça de la història de l'alienació de les escultures del Partenó i de la seva venda al govern britànic

¹ Nikos Stambolidis (Khanià, 1951) és un prestigiós arqueòleg grec; des de 2021 és el director del Museu de l'Acropolis d'Atenes (N. del T.).

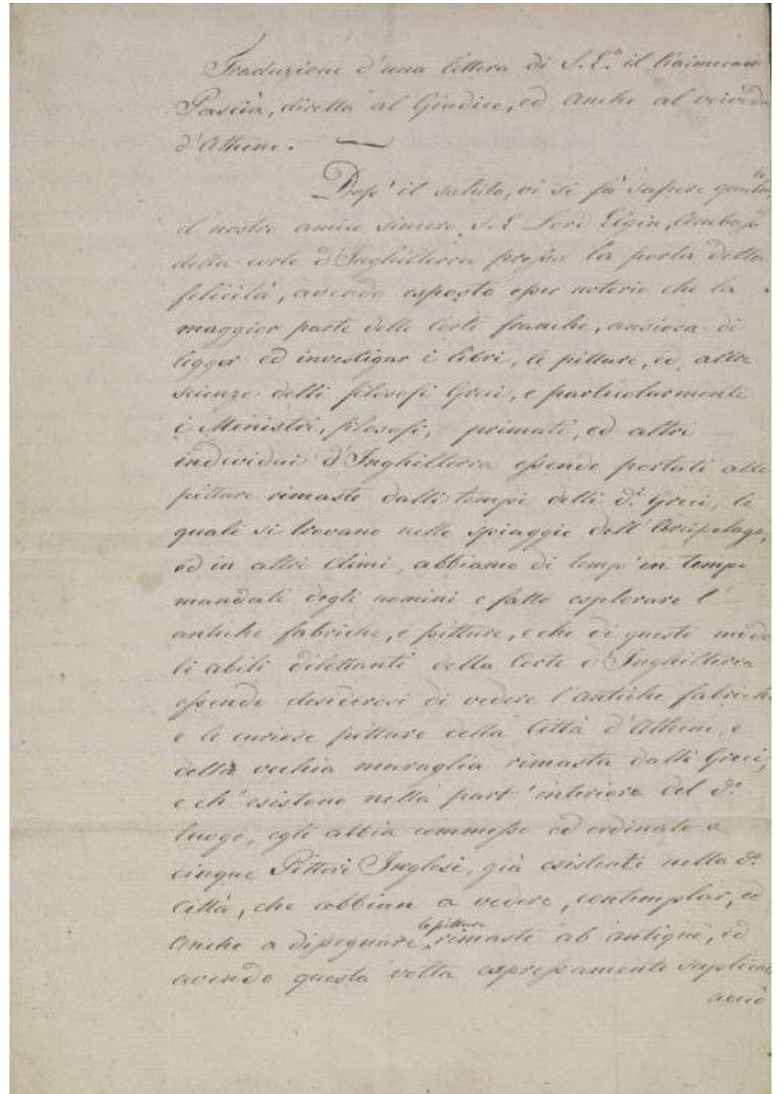
amb l'aprovació d'una comissió parlamentària de la Gran Bretanya. Segons es veu també en una gravació en video dels treballs de la comissió, que està disponible en el canal de la UNESCO a youtube, la turca Zeynep Boz, cap del departament de lluita contra el tràfic d'antiguitats de Turquia (la qual participava en la comissió intergovernamental de la UNESCO com a observadora estatal) va declarar sobre la qüestió davant la resta d'estats: «No tenim coneixement de l'existència de cap document que legalitzés aquesta compra, que va tenir lloc aleshores per part dels colonialistes del Regne Unit, de manera que no crec que hi hagi marge perquè discutim la seva legalitat ni tan sols (...) d'acord amb la llei de l'època. Estem sincerament desitjosos de celebrar el retorn de les escultures, perquè confiem que marcarà un canvi de comportament de cara a la protecció dels béns culturals i que serà un missatge més poderós que es donarà mundialment.»

La representació grega, i concretament la responsable del Departament de Dret Internacional del ministeri d'Exteriors, Àrtemis Papatthanassiou, va donar les gràcies als països que havien recolzat les reivindicacions gregues i especialment a Turquia (que ja altres vegades ha recolzat la demanda del retorn) pel fet que, en el marc de la reunió de la comissió, toqués una «qüestió molt important» en relació a la no existència de cap escrit que legalitzés les accions d'Elgin i de l'aleshores govern britànic. En resposta el Regne Unit va reiterar la seva postura en el sentit que Elgin havia actuat amb el permís de les autoritats otomanes i d'acord amb el *firman* que se li havia concedit, del qual es conserva una traducció italiana, mentre que també es va parlar d'un altre permís, relatiu al trasllat de les escultures a Anglaterra.

Buscant el «segell» del soldà. A l'esquerra, el *firman*-passaport de Lord Byron, amb el monograma imperial del soldà Mahmut II, que mostra com era un document oficial otomà a inicis del segle XIX.

A la dreta, l'escrit italià que, d'acord amb el Museu Britànic, constitueix la traducció d'un *firman* que havia estat atorgat a Elgin per a les escultures i que va aparèixer catorze anys després que fossin arrencades.

«Què és exactament un *firman*, ho sabem pel d'Elgin, datat al 1802² i pel que tenia Byron el 1810: és un escrit legal amb signatura del propi soldà, mentre que la carta que aquí presenten els amics britànics és un simple document», va respondre el director del Museu de l'Acròpolis, el professor Nikos Stambolidis, que també formava part de la representació grega.

Va ser una de les declaracions de cloenda, consegüentment no hi va haver temps per a la discussió. Sigui com sigui, els interessats poden visitar l'exposició «El Partenó i Byron» que es presenta al Museu de l'Acròpolis i que acull l'autèntic *firman*-passaport de Lord Byron, per tal de fer entendre com era un document otomà tan oficial de l'època.

En conversa amb *El Quotidià*, el senyor Stambolidis senyala que amb l'ajuda del passaport de Byron «es veu què és un *firman*» i subratlla que «si Elgin també tenia un *firman* per a les escultures, s'hauria trobat fa dos-cents anys». En comptes d'això, hi ha l'anomenada traducció seva a l'italià, que va aparèixer, tanmateix, catorze anys després del saqueig de

² Es tracta del seu passaport per a l'Imperi Otomà. (Nota de l'autor).

les escultures, que potser va ser redactada per l'ajudant d'Elgin i que no dóna permís per arrencar les escultures, sinó per a realitzar-ne dibuixos, motllos, etc. «¿Però si la carta italiana els autoritzava a emportar-se els originals, llavors, per què volien els motllos?», es pregunta raonablement el senyor Stambolidis.

El *firman* de Byron s'ha conegut recentment quan el seu propietari, i col·leccionista particular, va demanar a Ilias Kolovós, professor d'Història Otomana a la Universitat de Creta, que l'estudiés. «És el "visat" de Lord Byron, el seu passaport, el paper que portava a la butxaca de la camisa —per això està plegat d'aquesta manera— quan, el 1810, va fer el seu primer viatge a Grècia, part aleshores de l'Imperi Otomà», diu el senyor Kolovós, el qual, juntament amb l'arqueòloga Anne McCabe, presentarà el document en un congrés internacional sobre Byron que tindrà lloc a Atenes i a Messolongui. El principal element d'autenticitat del *firman*, diu Kolovós, és el monograma imperial, que s'anomena "tugràs". Hi havia, a l'Imperi Otomà, un funcionari especial que feia aquesta feina, perquè els *firman*s fossin vàlids», diu Kolovós, i afegeix: «Avui dia en disposem de molts en arxius grecs, per exemple, al Mont Atos, als Metèora i a Patmos, perquè els monestirs guarden *firman*s. Però sobretot es conserven en els arxius otomans de Constantinoble, on fins al moment no s'ha trobat res relacionat amb Elgin».

Recorda que, el 2019, els investigadors turcs Zeynep Aygen i Orhan Sakin havien presentat els resultats d'una investigació d'acord amb la qual tampoc no va existir cap *firman* per a Elgin per a l'exportació de les escultures.

Negociacions després de les eleccions britàniques

Sakis Ioannidis

Les mirades de tots aquells que segueixen les evolucions en la qüestió de la reivindicació de les escultures del Partenó estan dirigides cap a les eleccions britàniques del 4 de juliol. El resultat, que segons tots els indicis serà favorable al Partit Laborista, farà primer ministre Keir Starmer. I llavors tothom espera veure quina serà la seva postura en la qüestió que enfronta els dos països des de fa dos segles.

«Si s'accepta de comú acord un conveni de préstec pel govern britànic i el grec, no l'entorpirem», declarava un col·laborador seu al *Financial Times* el novembre de 2023, poc després de l'«incident» diplomàtic entre Rishi Sunak i Kiriakos Mitsotakis. El primer ministre britànic havia cancel·lat en el darrer moment la seva trobada amb el seu homòleg grec, expressant el seu enuig pel posicionament del senyor Mitsotakis en relació a les escultures.

Si el cap dels Laboristes no adopta una postura sobre l'assumpte fins a les eleccions, hi ha qui considera que es veurà portat a fer-hi front dins el primer semestre del seu mandat. Dins el mateix termini, també s'hauran de prendre determinades importants decisions sobre l'ambiciosa i molt cara reforma del Museu Britànic, que inclou també la sala Duveen,

on es guarden les escultures. Una obra que s'encarregarà de portar a terme el nou director del museu, el doctor Nicholas Callinan, que succeirà en els propers dies Sir Mark Jones. També es considera com a persona-clau l'actual president del museu, George Osborne, el qual també una solució permanent.

Qui considera aquesta conjuntura com una oportunitat adequada per a la represa de les negociacions entre les dues parts després de les eleccions, és el fundador del *Parthenon Project*, Iannis Lefas, que ahir va ser a Atenes. El *Parthenon Project* és una iniciativa, amb seu a la Gran Bretanya, que promou una solució «win-win», segons la qualifiquen, per a la qüestió de les escultures del Partenó. La solució que es proposa (i que *El Quotidià* ha analitzat en anteriors reportatges) té com a idea central la creació d'una fundació internacional (Foundation) de soca grecobritànica, amb el suport de grecs de la diàspora, que promourà la col·laboració cultural entre els dos països. En aquest marc, d'acord amb el *Parthenon Project*, les escultures retornaran al Museu de l'Acròpolis i, en bescanvi, antiguitats gregues seran acollides temporalment al Museu Britànic, a la nova Hellenic Gallery (en comptes de a la Duveen Gallery). El nou format —si és que funciona— es proposa finançar la reforma de la sala però també els treballs d'ampliació del Museu Nacional d'Arqueologia. L'assumpte espinós de la propietat és una cosa que es pot superar, segons el senyor Lefas, si és que «estem d'acord que estem en desacord».

Iannis Lefas al Museu Britànic.

Imatge: *Ta Néa* [Les Notícies]